

ON THE CONSERVATION OF ARCHAEOLOGICAL HERITAGE: THE CASE OF THE MURAL PAINTINGS IN THE CELLARS OF ȘERBAN VODĂ INN

Dan Mohanu*

Keywords: mural paintings, cellar icons

Abstract: Following the discovery of mural paintings in Șerban Vodă Han cellars, it seems that we can refer to a new kind of medieval images meant to protect and decorate the place: *cellar icons*.

Given the way they were presented to the public by the authors of the archaeological explorations in 2007-2009, the three fragments of mural painting miraculously surviving in the ruins of the southern side of the Royal Han included two representations of Saint Nicholas and one *Dormition of the Mother of God*. The three icons disappeared from their initial place before being adequately researched. If the *in situ* study can be replaced by the photo evidence, if the lab survey can still use some small fragments recovered after the destruction of the *Dormition of the Mother of God* icon, other details which could have supported the date of the mural paintings are lost for ever. They include graphites, often ignored, even if it refers to the conservation and restoration of a historical monument. In our case, we would have lost any information about the existence of graphites unless a closer examination of the photographic records to re-compose the extracted fragments of Saint Nicholas icon would have allowed the discovery of a graphite including the year 7264 (1756).

Rezumat: Odată cu descoperirea picturilor murale din ruinele Hanului Șerban Vodă s-ar părea că putem vorbi de o nouă categorie de imagini medievale menite a ocroti și înfrumuseța locul: *icoanele de pivniță*.

Așa cum au fost deja prezentate publicului de autorii săpăturilor arheologice din intervalul 2007-2009, cele trei fragmente de pictură murală ce supraviețuiseră miraculos în ruinele de pe latura sudică a Hanului Domnesc cuprindeau două reprezentări ale Sf. Ierarh Nicolae și o icoană a Adormirii Maicii Domnului.

Aflate în zona propusă spre conservare din ansamblul ruinelor Hanului Șerban Vodă, cele trei icoane de pivniță urmau să fie supuse unor operațiuni de protecție și conservare *in situ*. La începutul lunii iulie 2008 descoperirea primelor două icoane murale – Sf. Nicolae de pe peretele estic și Adormirea Maicii Domnului – în zona săpăturilor de pe latura sudică a Băncii Naționale, ne-a îndemnat să propunem o intervenție de consolidare urgentă urmată de o protecție temporară până la încheierea cercetării arheologice și includerea zonei într-un proces de conservare și punere în valoare. A existat chiar speranța unui mic spațiu muzeistic dedicat vechiului Han Domnesc. Protecția sitului arheologic avea însă de înfruntat cel puțin doi factori de degradare redutabili: omul, cu posibilitățile sale de distrugere prin vandalizare sau neglijență și umiditatea cu toate consecințele, de la migrarea și recristalizarea sărurilor solubile, decoeziunea produsă prin fenomenul de îngheț-dezghet și atacul biologic.

Extrase din spațiul său de origine, lipsite de relația evocatoare cu arhitectura pivnițelor medievale cantacuzine, fragmentele substanțial diminuate din icoana Sf. Nicolae de pe peretele estic al ansamblului celor șase pivnițe propuse spre conservare reprezintă astăzi singura mărturie vie a ceea ce a însemnat, mai mult decât o simplă decorație, iconografia unei părți din Hanul Șerban Vodă. Cele trei icoane au dispărut din locul lor de origine înainte de a fi fost cercetate cum se cuvine. Dacă analiza stilistică *in situ* mai poate fi suplinită de existența documentației fotografice, dacă analizele de laborator mai pot utiliza mici fragmente recuperate după distrugerea icoanei Adormirii Maicii Domnului, alte detalii care ar fi putut veni în sprijinul datării picturilor murale sunt definitiv pierdute. În categoria acestora se află grafitul, ignorat adesea chiar atunci când este vorba de operațiunile de conservare și restaurare a unui monument istoric.

Au existat, prin urmare, grafite în ruinele Hanului Șerban Vodă? Întrebarea ar fi trebuit să privească, în primul rând cele trei icoane al căror suport de var permite cu ușurință incizarea unor semne sau inscripții. Suportul picturii murale este utilizat adeseori în spațiile bisericilor noastre pentru a cumula, de la semne la explicite inscripții, veritabile cronicile abreviate ale locului. În cazul nostru am fi pierdut orice informație despre existența unor grafite dacă examinarea atentă a documentației fotografice în scopul recompunerii fragmentelor extrase ale icoanei Sf. Nicolae nu ar fi permis descoperirea unui grafit ce conține fie anul 7207 (1699) fie 1764 (1756). Alte mici grafite însoțesc data precum și o serie de linii verticale tăiate de o linie orizontală semnificând poate realizarea în acel loc a unor slujbe de pomenire.

Decizia conservării sub actuala protecție de sticlă a complexului celor șase pivnițe de pe latura sudică a Hanului Domnesc a intervenit după dispariția celor trei icoane pictate în frescă. Evenimentul pune încă odată în discuție, în condițiile „Bucureștilor ce se duc”, modul defectuos în care este pusă în practică con-lucrarea autorităților publice – tutela – a specialiștilor din diferite domenii ale cercetării patrimoniului arheologic și a edifițiilor. Amestecul nociv de indolență, ignoranță și cinism făc din tutela un factor de degradare redutabil pe care în acești ultimi ani Vechiul București l-a resimțit din plin. Absența, în cazul cercetărilor arheologice, a unor echipe pluridisciplinare coezive și stabile face ca argumentele pentru salvarea vestigiilor trecutului să rămână lăncede și neconvingătoare, în vreme ce edilii privesc recuperarea trecutului ca pe un inconfort ce trebuie tratat printr-un abil glissando de la rigorile și subtilitățile conservării și restaurării patrimoniului construit la „reabilitarea” și „adaptarea” lui brutală.

* Department Conservation/ Restauration National University of Arts Bucharest.